

Annie Proulx: Näin on hyvä

Liisa Rinne

NÄIN ON HYVÄ – TARKOIN VALITUT SANAT

Kertoa tarina lyhyesti, tiivistää turhat pois, se on taitolaji, jonka Annie Proulx hallitsee. En ole ratsastanut preerialla enkä lassoanut hevosta mutta voisin kuvitella että hevosen ke-syttäjältä vaaditaan sitä samaa: hiipimisen taitoa ja nopeita refleksejä. Täytyy osata heittää lasso juuri oikealla hetkellä, löysätä ja kiristää oikeassa tahdissa, jotta eläin pysyy hengissä.

Proulxin wyomingilaistarinat halkovat aikaa lännen kultakaudelta aina nykypäivään. On uudisasukkaita, oman onnen raivaajia ja on vanhainkoti ja sen muistoihin uppoutuneet asukkaat. Koko elämän kirjo ja vähän sen jälkeistäkin, mukana kun on kaksi taivaalliseen helvettiin sijoitettavaa juttua, jossa itse saatana häärii päällepäsmärinä.

Novelleja on kaikkiaan yhdeksän ja ne ovat jatkumoa Proulxin kahdelle aiemmalle, samoihin maisemiin sijoittuvalle kokoelmalle *Lyhyt kantama* ja *Maan tomua*. Jälleen kerran karut maisemat, toimivat kehyksenä absurdin hillittömille ihmiskohtaloille, kun vanhan cowboyin elämää varjostaa perhesalaisuus, lapseton pariskunta omii marunapensaansa lapseksi ja pariskunta riitautuu salaattikerästä. Tarinat ovat koskettavia kertomuksia pienistä ihmisistä suurissa olosuhteissa. Tyyliiltään monitasoista, täynnä kertomuksellisia ulokkeita ja pieniä humoristisia sokkeloita, joita lukiessa nauttii. Verkaasti viehätty.

Proulx maalaa maisemaa ja siinä eläviä ihmisiä lukijan silmien eteen tavalla joka väistämättä tuo mieleen elokuvan. Hänen tapansa kirjoittaa on visuaalinen. "Archien kasvot olivat sileät kuin kuorittu haapa, ja huulet olivat kuin vetäisty ohut viilto niiden pinnalla. Ainoina koristuksina olivat punaiset posket ja kimmoisana aaltoileva kastanjanruskea tukka, joka näytti siltä kuin siinä olisi ollut sähkölataus."

Taiteenlajina novelli on lyhytelokuvan serkku. Lyhytelokuvan kerronnasta väitelleen Saira Cantellin mukaan lyhytelokuvassa on "paradoksi keston pituuden ja sisällön suuruuden välillä". (HS 7.5.2011). Näin myös novellissa. Tarkoin harkitut sanat ja ekonomiset lauseet sisältävät viisauden siemen.

Lyhyen muodon lisäksi molemmissa leikkaus on tarinan etenemisen kannalta olennaista. Proulx ajaa tarinaa sisään kahdesta suunnasta. Hän pistää ihmiset ja tapahtumat kohtaamaan, sekoittaa pakan – ja seuraavassa hetkessä tilanne onkin jo toinen. Tasapaino ja tunnelma täydellisesti muuttuneet. Sinänsä mitättömän oloisesta tapahtumasta kehkeytyy elämää suurempi tapahtuma, liian usein myös tragedia. Tai sitten se siirretään sivulauseeseen kuten tarinassa *_Suku on rakkain, _jossa aika ajaa surun ja häpeän ohi. "Isä oli ainoa, jota minä rakastin", hän sanoi ja tajusi, että kaikki oli toivotonta, että Beth ei ollut tarpeeksi fiksu ymmärtämään mitään siitä, mitä hän oli puhunut, ja että kirjaa, jota hän oli sanellut, pidettäisiin pelkkänä vanhan äijän sekopäisenä höpinänä."*

Proulxin tarinoissa aika on eri mutta yksi ei muutu. Luonto on yhtä armoton ja arvaamaton aina. Kuin marunpensaslapsi se syö ne jotka eivät sitä kunnioita.

Näitä kertomuksia voisi luonnehtia moderneiksi erätarinoiksi. Luonto ei ole koskematon eikä ihminen sen keskellä seikkailija, pikemminkin hän toimillaan sotkee sen hienovaraisen ekosysteemin. Kuin itse saatana joka _Kiusantekoa rämeellä _novellissa tekee käypäpalmuja syövästä dinosauruksesta lihansyöjän vaikka väkisin.

Maa vie monella tapaa, villihevonen antaa kuolettavan potkun tai kallionkieleke imaisee hassuttelevan vanhuksen. Yksikin väärä askel ja luonto rokottaa varmasti, tämän joutuu huomaamaan myös Catlin novellissa *Aasin todistus*. Luonnonkauneus muuttuu piinaavaksi, hiljaa hivuttavaksi kuolemaksi.

Armoton on luonto myös kokoelman kauneimmassa novellissa *Vanhoja cowyboylauluja*. Se on tarina nuoresta pariskunnasta, Archiesta ja Rosesta, 1800-luvun uudisraivaajapariskunnasta. Koruton kertomus siitä, miten nuoruuden voima ja into lopulta nujertuu ja Archien persoonallisella äänellä laulamit laulut hiipuvat, kun vastassa on kesytön luonto. Proulx ei sievistele eikä romantisoi. Hetkessä on kaunes johon täytyy osata tarttua. Toivo elää jossain tomun keskellä. Aavikolta puhaltavan kuivan tuulen seassa.

Vaikkei Proulx julistaudukaan suureksi feministiksi on tosiasia että maailmassa jota hän kuvaa, on nainen se heikompi astia. Ihminen on sitkeä, nainen vielä sitkeämpi. Niissä nainen on myös se joka selviää hengissä jos joku. Käsipuolena mutta kuitenkin. Nainen palaa kotiin halki "murheiden rivistönä" kohoavien talojen, selvitymään tulevaisuuden kanssa.

"Näytti kuin he olisivat matkanneet punaiseksi taotussa maisemassa, jossa karjatilojen rakennukset vaikuttivat tummilta ja surumielisiltä. Dakotah tiesi, millainen veren tahrима maa on, ja tiesi että veri suihkusi katkenneista valtimoista kuin puutarhaletkustaa."

Kokoelman viimeinen novelli _Maha pystyssä ojassa _on komea huipennus. Nuoren Dakotahin elämänmittainen tarina alati pakenevan rakkauden perässä.

Lyhyt muoto ei anna anteeksi yhtään turhaa sanaa tai kerronnallista kommervenkkiä. Asioita ei pidä vääntää rautalangasta vaan lukijaan on lupa luottaa ja kunnioittaa. Tämän tietää Proulx. Ja näin on hyvä.

Annie Proulx, Näin on hyvä, Kertomuksia Wyomingista 3, s.282, Otava suom. Juhani Lindholm